

Falsafa doktori (phd) dissertatsiyasida qo‘yiladigan vazifalarni belgilash bo‘yicha qo‘llanma

(ilmiy tadqiqotchilar va taqrizchilar uchun ma'lumot)

PhD (falsafa doktori) dissertatsiyasida qo‘yiladigan ilmiy vazifalarni belgilash – dissertatsiya mavzusi doirasidagi tadqiqotning aniq yo‘nalishlarini belgilab, ilmiy muammoni yechishga qaratilgan bosqichlarni aniqlashdan iborat. Quyida bu bo‘yicha qo‘llanma keltiriladi:

PhD dissertatsiyasida vazifalarni belgilash bo‘yicha qo‘llanma:

1. Vazifalarning maqsad bilan uyg‘unligi

Dissertatsiyada qo‘yiladigan vazifalar umumiy ilmiy tadqiqot maqsadini bosqichma-bosqich amalga oshirishga xizmat qilishi kerak. Har bir vazifa tadqiqot maqsadini aniqroq va izchil yoritishga yordam beradi.

2. Vazifalar soni va mazmuni

Odatda, dissertatsiyada 4–6 ta asosiy ilmiy vazifa belgilanadi. Har bir vazifa quyidagi mezonlarga javob berishi kerak:

Aniq, lo‘nda va tushunarli bo‘lishi;

Tadqiqot metodlari orqali yechiladigan bo‘lishi;

Ilmiy yangilik va amaliy ahamiyatga ega bo‘lishi.

3. Vazifalarni shakllantirish bosqichlari

1. Ilmiy muammoni aniqlash: Mavzuga oid dolzarb muammo yoki bo‘shliq belgilanadi.

2. Maqsadni aniqlash: Tadqiqotdan kutilgan asosiy natija ko‘rsatiladi.

3. Maqsad asosida vazifalarni ajratish:

Nazariy asoslarni o‘rganish (tahlil)

Mavjud tajribalarni umumlashtirish

Muammo doirasida modellar, yondashuvlar ishlab chiqish

Takliflar, yechimlar berish

Amaliy jihatlarni sinovdan o‘tkazish

4. Vazifalarning ifodalanish shakli (namuna)

Dissertatsiyada odatda quyidagicha yoziladi:

Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi ilmiy vazifalar belgilandi:

soha bo‘yicha nazariy manbalarni o‘rganish va tahlil qilish;

mavjud metodlarni tahlil qilib, ularning afzallik va kamchiliklarini aniqlash;

tadqiqot mavzusiga oid yangi yondashuv (metodika/model)ni ishlab chiqish;

taklif etilgan yechimni amaliyotda sinovdan o‘tkazish va samaradorligini

baholash;

tadqiqot natijalari asosida ilmiy xulosalar ishlab chiqish.

5. Yaxshi yozilgan vazifalarning xususiyatlari

Harakat bildiruvchi fe'l bilan boshlanadi (o'rganish, tahlil qilish, ishlab chiqish, sinovdan o'tkazish, taklif qilish, asoslash).

Umumiylikdan qochib, aniq maqsadga xizmat qiladi.

Tartibda – nazariydan amaliyotga qarab joylashtiriladi.

PhD dissertatsiyasida qo'yiladigan 20 ta ilmiy vazifa namunasi keltirib o'tiladi. Bu vazifalar umumiy ilmiy tadqiqotlar uchun mos keladigan tarzda yozilgan bo'lib, ularni o'zingizning dissertatsiya mavzusiga moslab o'zgartirish mumkin:

PhD dissertatsiyasiga qo'yiladigan 20 ta ilmiy vazifa namunasi

1. Tadqiqot mavzusiga oid ilmiy-nazariy manbalarni tahlil qilish.
2. Mavjud ilmiy qarashlarni tizimlashtirish va baholash.
3. O'rganilayotgan muammoning dolzarbligini asoslash.
4. Tadqiqot sohasida mavjud bo'shliqlarni aniqlash.
5. Muammo yechimi uchun ilgari surilgan yondashuvlarni solishtirish.
6. Mavjud metodologiyalarni tahlil qilish va ularning samaradorligini baholash.
7. Tadqiqot predmeti va ob'yektini aniqlab, ularning o'zaro aloqadorligini asoslash.
8. Dissertatsiya doirasida ilmiy faraz (gipoteza)ni shakllantirish.
9. Muammo yechimiga yo'naltirilgan metodik yondashuv ishlab chiqish.
10. Ilmiy modellashtirish usullaridan foydalangan holda tahliliy asos yaratish.
11. Statistik yoki eksperimental tadqiqot metodlarini tanlash va asoslash.
12. Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish va o'tkazish.
13. Amaliy materiallar asosida ishlab chiqilgan yechimni tekshirish.
14. Dissertatsiyada taklif etilgan g'oyaning samaradorligini baholash.
15. Olingan natijalarni ilmiy jihatdan umumlashtirish.
16. Taklif qilingan model yoki metodikaning afzalliklarini ko'rsatish.
17. Ilmiy natijalarning amaliy ahamiyatini asoslash.
18. Dissertatsiya mavzusiga oid xulosalar va tavsiyalar ishlab chiqish.
19. Ilmiy-texnik hujjatlarni rasmiylashtirish va tahlil qilish.
20. Tadqiqot natijalarini ilmiy jurnallarda nashr etish yoki konferensiyalarda taqdim etish.

PhD dissertatsiyasida qo'yiladigan ilmiy vazifalar — bu tadqiqotning maqsadga yo'naltirilganlik darajasini belgilovchi, ilmiy izlanishning har bir bosqichini aniqlashtiruvchi muhim tarkibiy qism hisoblanadi. Vazifalar dissertatsiya muammosining mohiyatini ochib berishga, mavjud nazariy va amaliy qarashlarni tahlil qilishga, ilmiy asoslangan yondashuvlar ishlab chiqishga va ularning samaradorligini tekshirishga xizmat qiladi.

Har bir vazifa tadqiqot maqsadidan kelib chiqqan holda aniq, izchil, ilmiy asoslangan tarzda shakllantirilishi lozim. Ular, avvalo, dolzarb muammoni chuqur

anglash va tahlil qilish, mavjud metodologik yondashuvlarni o'rganish, yangi ilmiy qarashlar va g'oyalarni ishlab chiqish, shuningdek, ularni eksperimental yoki amaliy jihatdan tekshirishni ko'zda tutadi. Shuningdek, vazifalar orqali olingan natijalar asosida xulosa chiqarish va ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkoniyati yaratiladi.

To'g'ri belgilangan vazifalar tadqiqot strukturasi va mantiqiy ketma-ketligini ta'minlab, dissertatsiyaning umumiy mazmuniy sifati va ilmiy yangiligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, ularni shakllantirishda mavzuning o'ziga xosligi, ilmiy muammo darajasi, mavjud adabiyotlar holati, tajriba va amaliyotga tatbiq qilish imkoniyatlari chuqur tahlil qilinishi zarur.

Xulosa qilib aytganda, PhD dissertatsiyasi muvaffaqiyatli amalga oshishi, avvalo, to'g'ri, aniqlangan va maqsadga muvofiq vazifalar tizimiga bog'liqdir. Bu esa tadqiqotchi tomonidan ilmiy izlanish jarayonida nazariy bilimlar bilan bir qatorda, tahliliy va amaliy ko'nikmalarni uyg'unlashtirishni talab etadi.